

Aan de gemeenteraad van Hillegom

Datum: 10-02-2023
Kenmerk: UIT-23-23157
Telefoon: 071 523 9057
E-mail: ambtelijksecretariaat@hollandrijnland.nl

Onderwerp: Vastgesteld Werkprogramma Holland Rijnland 2022-2026

Beste leden van de gemeenteraad van Hillegom,

Graag informeren wij u dat het werkprogramma Holland Rijnland 2022-2026 op 21 december jl. door het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland is vastgesteld. Het werkprogramma adresseert de grote thema's van de regio en geeft een voorzet van wat ons de komende jaren te doen staat. De uitdagingen die op ons afkomen vragen grote stappen op de thema's ruimte, wonen, economie, energie, mobiliteit en groen.

Totstandkoming

Het werkprogramma bouwt voort op de Regionale Omgevingsagenda, de Regionale Strategie Mobiliteit en de Regionale Energiestrategie en is opgesteld samen met u. We hebben gesproken met het Algemeen Bestuur, de colleges van burgemeesters en wethouders en ambtenaren uit de dertien gemeenten. In het najaar van 2021 hebben we ook met alle gemeenten gesproken over de stap van de strategische producten naar de uitvoering. Het werkprogramma is hierop verder vormgegeven. Vervolgens heeft het Dagelijks Bestuur het werkprogramma vrijgegeven voor uw zienswijze in juni 2022. We hebben veel reacties vanuit de gemeenteraden ontvangen. Dit heeft geleid tot een breed gedragen werkprogramma.

Het werkprogramma vindt u op onze website via: www.hollandrijnland.nl/over-ons/

Uw zienswijze

Hartelijk bedankt voor uw reflectie op het werkprogramma Holland Rijnland 2022-2026. U stemt in met het werkprogramma, maar u plaatst ook enkele kanttekeningen. De aandachtspunten hebben betrekking op financiën, het aantrekken van subsidiemogelijkheden, het opstellen van een economisch profiel, de relatie en dwarsverbanden met de uitvoeringsagenda Duin- en Bollenstreek en de wijze van regionale samenwerking met daarbij aandacht voor de speciale positie voor Hillegom vanwege de geografische ligging tegen Noord-Holland. In bijgevoegde nota van beantwoording vindt u onze reactie hierop terug.

Op naar realisatie

We realiseren ons dat er meer nodig is dan alleen strategieën. Zonder uitvoering blijft het slechts papier. We staan er samen voor aan de lat om een aantal grote maatschappelijke opgaven op het gebied van wonen, mobiliteit, groen, duurzame energie en economie te realiseren. In het najaar van 2022 zijn de eerste ideeën hierover besproken met het Algemeen Bestuur (oktober) en de portefeuillehouders (november). Op het moment van opstellen van deze brief werken wij samen met gemeenten aan concretisering van projecten die voortvloeien uit het werkprogramma. De bundeling van losse (investerings-) projecten, in bijvoorbeeld een Regionale Investeringsagenda, creëert schaalgrootte én vergroot daarmee de kansen voor cofinanciering vanuit andere bestuurslagen. Zo kunnen we een multiplier op onze eigen middelen organiseren. Daarnaast positioneren we de regio sterker richting Rijk en provincie.

Handreiking

Wij vinden het belangrijk om het gesprek over het realiseren van onze gezamenlijke doelen voort te zetten. Graag doen wij het aanbod langs te komen bij u in de raad om de uitvoering van het werkprogramma toe te lichten. U kunt hiervoor een afspraak maken met Joost de Haan via ambtelijksecretariaat@hollandrijnland.nl of telefonisch op 071 523 9057.

Hoogachtend,
het Dagelijks Bestuur
Holland Rijnland,
de secretaris-directeur,

de voorzitter,

L.P. Vokurka

H.J.J. Lenferink

Bijlage: Nota van Beantwoording

NOTA VAN BEANTWOORDING

Aan: Algemeen Bestuur

Van: Dagelijks Bestuur

Datum: 15 december 2022

Onderwerp: Nota van beantwoording zienswijzen op Werkprogramma Holland Rijnland 2022-2026

Kennisnemen van:

Onze beantwoording op de ingediende zienswijze en in welke mate de zienswijzen op het werkprogramma leidt tot aanpassing van het werkprogramma.

Inleiding

Op 30 juni 2022 heeft het Dagelijks Bestuur het werkprogramma 'Holland Rijnland 2022-2026' officieel vrijgegeven voor het indienen van zienswijzen. Bij brief van 7 juli 2022 zijn de raden uitgenodigd om voor 15 november 2022 hun zienswijze in te dienen. De besluitvorming over het werkprogramma zal plaatsvinden in de vergadering van het Algemeen Bestuur op 21 december 2022.

We hebben een aantal zienswijzen op het werkprogramma Holland Rijnland 2022-2026 ontvangen. In voorliggende nota worden de binnengekomen zienswijzen samengevat en van beantwoording voorzien. Daarbij is aangegeven of het Werkprogramma naar aanleiding van de zienswijzen is gewijzigd.

Algemeen beeld van uw zienswijzen

Wat we terug lezen in uw zienswijzen is dat u over het algemeen positief bent over het werkprogramma. Het beschrijft duidelijk de opgaven voor de regio, wordt benoemd. Op hoofdlijnen onderschrijft u de beschreven ambities. U bent benieuwd naar onze nieuwe gebiedsgerichte aanpak.

U vraagt om een nadere uitwerking en concretisering van het werkprogramma, bijvoorbeeld op het gebied van de investeringsprojecten, de benodigde expertise en capaciteit, de financiële impact, maar ook de rol van Holland Rijnland en de gemeentelijke inzet.

Daarnaast vraagt u ons om aandacht te hebben voor de integraliteit bij het gebiedsgericht werken maar ook in de verdeling van ruimte. De betrokkenheid van raden, aandacht voor de informatiepositie van gemeenten en de ruimte voor aanpassing wanneer dat nodig wordt geacht lezen wij terug. Als laatste heeft u veel betrokkenheid bij brede welvaart. Holland Rijnland werkt aan de brede welvaart van onze inwoners. Leefbaarheid en welbevinden staan hierin centraal.

Nota van beantwoording		
Gemeente	Zienswijze	Reactie
1. Alphen aan den Rijn	1. Op hoofdlijnen onderschrijft u de in het werkprogramma beschreven ambities en ondersteunt u de gekozen aanpak van gebiedsopgaven. U herkent en ondersteunt de door ons gekozen aanpak waarbij met optimale coalities doelen worden bereikt.	Waarvan akte.
	2. U gaat er vanuit dat Holland Rijnland ook inzet op de ontwikkeling van een complementair economisch profiel op de as van Noordwijk-Katwijk-Leiden-Alphen, waarbij de combinatie van innovatie- en maakindustrie elkaar versterken.	De as Katwijk-Leiden-Alphen aan den Rijn staat centraal in de stedelijke ontwikkeling van de regio. Uiteraard nemen we uw opmerkingen mee in het proces te komen tot een complementair economisch profiel voor de regio.
	3. U gaat er vanuit dat alle huidige taken op het terrein van maatschappij blijvend uitgevoerd worden, ondanks dat deze taken niet expliciet zijn opgenomen in het werkprogramma.	Op het gebied van maatschappij heeft Holland Rijnland een aantal uitvoeringstaken, te weten: het regionaal bureau leerrecht, regiotaxi en regionale urgentiecommissie. Daarnaast verzorgen wij met de bestuurlijke commissie Maatschappij een bestuurlijk platform voor afstemming van regionale vraagstukken in het sociaal domein. De rol van Holland Rijnland op het gebied van Maatschappelijke Zorg, laaggeletterdheid en arbeidsmarktbeleid wordt samen met gemeenten uitgewerkt. Belangrijk doel hierbij is om de uitvoering van de taken door Holland Rijnland slimmer en efficiënter te organiseren, passend bij de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van alle betrokken partijen.
	4. U verzoekt ons om, bij de uitwerking van de gebiedsopgaven, aandacht te schenken aan het aspect gezonde fysieke leefomgeving. Dit betreft een van de maatschappelijke doelen van de Omgevingswet.	Voor de regio is een gezonde fysieke leefomgeving voor de inwoners van groot belang. Waar mogelijk wordt ruimte geboden voor gezond en energiek bewegen door o.a. het fiets-, wandel en het recreatieve waternetwerk te vergroten en te optimaliseren. Ook dragen klimaatadaptieve maatregelen m.n. in het stedelijk gebied bij tot vermindering van hitte stress, droogte en wateroverlast. Een aantrekkelijke leefomgeving draagt ook bij aan een goed (internationaal) vestigingsklimaat voor bedrijven.
	5. U roept ons op om zo snel mogelijk te starten met de uitwerking van inhoudelijke proposities richting Rijk en provincie met hieraan gekoppeld een portfolio van investeringsprojecten en de ontwikkeling en realisatie van een financieringsstrategie.	De komende bestuursperiode zetten wij stappen om van strategie naar realisatie toe te werken. Een gebiedsgericht programma met investeringsprojecten en benodigde financiering wordt opgesteld.
	6. U verzoekt om te onderzoeken in welke vorm en op welke thema's samenwerking mogelijk is met MRA en MRDH en of samenwerking op de schaal van Hollands Midden voordelen biedt.	Bij de verdere uitwerking van de investeringsprojecten zullen wij aandacht hebben voor de mogelijkheden van samenwerking met de Metropoolregio Amsterdam, de Metropoolregio Rotterdam Den Haag en/of op Hollands Midden.

	<p>7. U geeft aan dat met de ambitie om tot 2030 tussen 7.500-10.000 woningen te realiseren in Alphen aan den Rijn, u bijdraagt aan circa 25-30% van de woningbehoefte in de regio Holland Rijnland. Bij de realisering van de bouwambities roepen u ons op om deze ambitie te waarborgen in de woondeal met de Provincie Zuid-Holland. Bij de uitwerking hiervan verzoekt u om hierbij samenhangende ruimtelijke keuzes te maken waarbij woningbouw wordt vertaald in de planlijst. U vraagt hierbij goed te kijken naar het realiteitsgehalte van de huidige planlijst. Door vanuit een integrale ruimtelijke blik naar de plannen te kijken wordt duidelijk wat er nodig is om de gewenste productie te realiseren en brengen we in kaart wat we aan onszelf, provincie en Rijk vragen in de woondeal. U geeft aan dat dit ook vraagt om flexibiliteit en planvorming en fasering, aangezien planvoorbereiding een lange aanlooptijd kent. Ook vraagt u aandacht voor voldoende woningen voor jongeren/starters en toekomstig personeel/arbeidsmarkt voor het mkb. U geeft aan dat dit ook één van de belangrijkste lobbypunten vanuit VNO-NCW is geweest: huisvesting voor deze doelgroep is essentieel voor de toekomstige arbeidsmarkt en voor ons mkb.</p>	<p>We onderschrijven uw punt met betrekking tot de woningbouw. We kijken samen graag met de gemeenten hoe we invulling kunnen geven aan de (versnelde) realisatie van woningbouw, en hoe we de randvoorwaarden die daartoe nodig zijn, ook daadwerkelijk geregeld kunnen krijgen.</p>
	<p>8. U vraagt, met betrekking tot de ambitie om 20.000 te creëren, onze aandacht voor het behoud van banen. Hierbij speelt de beschikbare fysieke ruimte voor groei van bedrijven en duurzame innovaties op o.a. bedrijventerreinen en belangrijke rol. U geeft aan dat hier uitdagingen liggen gezien de schaarse ruimte, maar is wel essentieel voor de beweging naar een duurzame economie. Bijvoorbeeld ruimte voor circulaire economie op bedrijventerreinen en energietransitie (bijv. waterstof).</p>	<p>Ruimte in onze regio is schaars en vraagt integrale afweging. De Regionale omgevingsagenda schetst de kaders voor de ruimtelijke afwegingen in de regio, waarin de economische transitie (duurzaam, circulair, groen) centraal staan. Daarin worden ook stakeholders betrokken. De transitie die u noemt vragen acties van alle partijen in de regio. Er is aandacht voor een economische visie, Human Capital en de bedrijventerreinen. Op dit moment wordt er gewerkt aan een voorstel voor de herontwikkeling van de bedrijventerreinen in de regio.</p>
	<p>9. U geeft aan dat verduurzaming van de agrarische sector een item wordt, wat zal leiden tot nieuwe verdienmodellen en ook naar ander gebruik van de ruimte in het buitengebied (bijv. andere vormen van teelt etc.). U geeft aan dat er kansen liggen voor het MKB om rondom duurzaam bouwen, nieuwe markten aan te boren door ze nadrukkelijk te betrekken bij energieneutraal, klimaatadaptief, natuurinclusief en circulair bouwen.</p>	<p>U geeft terecht aan dat de transitie van het landelijk gebied ingrijpende veranderingen met zich mee gaat brengen. Het is hierin belangrijk dat we samen optrekken, zodat de initiatieven elkaar versterken. Daarom werken we voor het landelijk gebied samen met de regiogemeenten in het Groene Hart met de Provincie Zuid-Holland en het Waterschap aan een landschapsstrategie. Daarin werken we toe naar een toekomstperspectief voor het landelijk gebied.</p>

	10. U verzoekt ons om een sterkere relatie te leggen tussen de ruimte ruimtelijke inpassing van de ambities voor duurzame opwek. U geeft aan dat op veel plaatsen (naast de Barrepolder) investeringen nodig zijn om wonen, werken en bewegen mogelijk te blijven maken. Tevens vraagt u aandacht voor de relatie met de RES, nu veel van de ambities voor duurzame opwek door de nieuw aangetreden raden en eerder ingediende moties en amendementen op de RES 1.0 om een herbezinning vragen.	Momenteel wordt een procesplanning uitgewerkt voor duurzame opwek via ruimte en zon. Gezien alle moties en amendementen op de Regionale Energie Strategie en de nieuwe collegeprogramma's, is de insteek om de komende periode eerst lokale plannen voor opwek te maken. En die te bespreken in een (doorlopende) regionale dialoog. Daarbij zien we ook een sterke relatie tussen ruimte en energie. In de bijlage van het werkprogramma is onder het thema Energie hierover een actie opgenomen: duurzame opwek energie.
	11. Wat betreft Human Capital vraagt u om aandacht voor kwalitatief voldoende personeel (binnen een brede human capital aanpak).	Economische groei in de regio blijft achter, mede door personeelstekorten, zowel kwalitatief als kwantitatief. Voor de Human Capital aanpak willen we dan ook inzetten op een brede aanpak, waarin we het economische en het sociale domein (arbeidsmarktregio) verbinden.
	12. U vraagt om specifieke aandacht voor de fiets op pagina 9, in het kader van duurzame bereikbaarheid.	Bij het uitwerken van het werkprogramma in investeringsprojecten, hebben we expliciete aandacht voor de rol van de fiets. Dit is mogelijk zowel voor 'doorfietsen', woon-werkverkeer met de fiets, als recreatief fietsen.
	13. U vraagt om meer toelichting in het kader van het wetsvoorstel 'Versterken van de democratische legitimatie van de Gemeenschappelijke Regelingen'. U vraagt welke wijzigingen zijn doorgevoerd n.a.v. de wetswijziging? Op welke manier dit de positie van raden verbeterd? En welke wijzigingen wij voornemens zijn om door te voeren?	Het proces tot implementatie van de wetswijziging en de gevolgen voor de gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland wordt opgestart. Hierover komt op korte termijn meer informatie over beschikbaar. Het Algemeen Bestuur wordt betrokken bij de aanpassingen van de regeling.
2. Hillegom	1. De raad stemt in met het werkprogramma Holland Rijnland 2022-2026 maar wil enkele kanttekeningen plaatsen.	Waarvan akte.
	2. Over de financiële impact van het werkprogramma geeft u aan dat projecten eerst uitgewerkt moeten zijn om daarna de financiering erbij te zoeken. En u wijst ons op het belang om alert te blijven op subsidiemogelijkheden van derden.	Bij de realisatie van het werkprogramma werken we vanuit de inhoud. Op basis van proposities wordt inzichtelijk gemaakt wat de benodigde financiën zijn. Wij hebben oog voor subsidiemogelijkheden van derden en zorgen samen met de gemeenten dat de mogelijkheden benut worden.
	3. U geeft aan dat het opstellen van een economische profiel voor Holland Rijnland u een logische stap lijkt, maar u vraagt daarover op welk niveau dit uitgewerkt wordt en of dit toegevoegde waarde heeft. Denkend aan de schalen Holland Rijnland, subregio's en/of thema's zoals biosciense.	Het opstellen van een Holland Rijnland agenda voor Economie en Brede Welvaart kan inderdaad helpen bij het aansluiten bij provinciale en landelijke agenda's en bijbehorende middelen. Het Algemeen Bestuur en de raden worden betrokken.

	<p>4. Ook vraagt u een nadere duiding op het toevoegen van 20.000 nieuw banen in de Rijn- en Veenstreek en Duin- en Bollenstreek, bijvoorbeeld over de verhouding tussen de twee subregio's.</p>	<p>Het is noodzakelijk om naast de woningbouw opgave ook te werken aan meer werkgelegenheid. We zijn immers een regio waar mensen wonen én werken. Ook zien we dat de economische groei achterblijft door personeelstekorten. Over de verhouding tussen de subregio's is op dit moment nog weinig te zeggen, maar het streven is om economische ontwikkeling breed in de regio te stimuleren.</p>
	<p>5. U vraagt om de acties in de bijlage onder het thema Economie terug te laten komen in de tabel op p.28 van het werkprogramma.</p>	<p>De tabel op pagina 28 betreft voorbeelden van mogelijke investeringsprojecten. Onze activiteiten op het thema Economie komen terug in figuur 4.1 op pagina 25 van het werkprogramma.</p>
	<p>6. U vraagt om een nadere duiding bij 'het waken over waardevolle landschappen' op pagina 8 en vraagt of hier activiteiten aan verbonden zijn.</p>	<p>Een nadere duiding volgt onder andere uit de landschapsstrategie.</p>
	<p>7. In de bijlage is onder thema Ruimte actie 7 benoemd (landsschapsstrategie). U vraagt waarom de actie niet (ook) onder het thema groen valt?</p>	<p>De landsschapstrategie gaat over het brede toekomstperspectief van het landelijk gebied. Hierbij gaat het dus ook om bereikbaarheid, economie, leefbaarheid in brede zin, wonen en groene thema's als klimaatadaptie en natuurherstel. Aangezien het een integraal vraagstuk is, is het onder thema Ruimte geplaatst.</p>
	<p>8. In de bijlage onder thema Groen worden onder actie 10 projecten genoemd onder het huidige Groen programma. U vraagt om de reden achter het feit dat er geen projecten worden genoemd die in voorbereiding zijn.</p>	<p>Onder actie 10 van de bijlage staat dat het Groenprogramma medio 2023 wordt geëvalueerd. Op basis van die evaluatie kunnen we beter duiden of het Groenprogramma doorgang vindt en zo ja, welke projecten uitgevoerd kunnen worden en welke middelen daarvoor nodig zijn.</p>
	<p>9. U vraagt om een nadere duiding over de rol van Holland Rijnland in het project uitvoeringsprogramma Hollandse Duinen, zoals benoemd in de tabel op pagina 28.</p>	<p>De tabel geeft een overzicht van investeringsprojecten die nu in beeld zijn. Hoe we hier als regio concreet mee aan de slag gaan en welke rol Holland Rijnland hierin speelt en welke rol gemeenten nemen, wordt besproken op de bestuurlijke tafel. De gemeentebesturen besluiten hierover.</p>
	<p>10. U geeft aan dat een verwijzing naar de uitvoeringsagenda Duin en Bollenstreek en de daarin benoemde topprioriteiten ontbreekt. Ook de dwarsverbanden met deze agenda worden onvoldoende benoemd. U geeft aan dat de uitvoeringsagenda een plek dient te krijgen op schaal van Holland Rijnland.</p>	<p>Het Werkprogramma en de Uitvoeringsagenda Duin- en Bollenstreek zijn parallel aan elkaar opgesteld. Dwarsverbanden zijn onder andere op het gebied van mobiliteit de Maatschappelijke Kosten- Batenanalyse Noordelijke Duin- en Bollenstreek, de inzet op groen, wonen en economie. Bij het opstellen van de investeringsprojecten voor Holland Rijnland zullen wij de topprioriteiten van de Duin- en Bollenstreek nog nadrukkelijker meenemen.</p>

<p>3. Kaag en Braassem</p>	<p>1. Het werkprogramma 2022 – 2026 is volgens de raad goed leesbaar en beschrijft in duidelijke taal de opgaven voor de regio. Ook wordt duidelijk beschreven hoe de ambities van Kaag en Braassem en Holland Rijnland bijdragen aan de brede maatschappelijke opgaven van Provincie Zuid-Holland en van het Rijk. Daarnaast concludeert u dat we met het werkprogramma 2022 – 2026 de stap naar uitvoering zetten.</p>	<p>Waarvan akte.</p>
	<p>2. U bent benieuwd hoe Holland Rijnland de wijzigingen in de Wet Gemeenschappelijke Regelingen (WGR) doorvoert. U hoort graag hoe de gemeenten hierin wordt betrokken door het DB en AB van Holland Rijnland.</p>	<p>Het proces tot implementatie van de wetswijziging en de gevolgen voor de gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland wordt opgestart. Hierover komt op korte termijn meer informatie over beschikbaar. Het Algemeen Bestuur wordt betrokken bij de aanpassingen van de regeling.</p>
	<p>3. U vraagt aandacht voor de informatiepositie van gemeenten in gebiedsgericht werken en voor de rol van Holland Rijnland in het geheel. Gebiedsgericht werken betekent dat Holland Rijnland de verantwoordelijkheid krijgt om als platform-functie informatie met alle dertien gemeenten te delen. U vraagt aan Holland Rijnland om te waken voor de samenhang in de regio wanneer we meer gebiedsgericht gaan werken.</p>	<p>Zoals in het werkprogramma ‘Holland Rijnland 2022-2026’ is beschreven, is na de gemeenteraadsverkiezingen de vergaderstructuur in Holland Rijnland tegen het licht gehouden. Hierover zijn diverse gesprekken gevoerd in de regio met griffiers, wethouders en burgemeesters. Deze vergaderstructuur biedt ruimte om naast in de commissies ook in gebiedsgerichte coalities met elkaar samen te werken en waken we voor samenhang in de regio.</p>
	<p>4. U vraagt om de gemeenten in de komende begroting en jaarrekening meer duidelijkheid te geven over wat Holland Rijnland doet in de uitvoering van (gebiedsgerichte) opgaven, qua inzet van middelen en capaciteit.</p>	<p>Bij de verdere uitwerking van gebiedsgerichte uitvoeringsprogramma's en bijbehorende investeringsprojecten wordt scherper wat dit vraagt van Holland Rijnland, de gemeenten en andere betrokken partijen, zoals Provincie Zuid-Holland en het Rijk. Wij houden hierin rekening met de Planning & Control cyclus van gemeenten voor de gevraagde inzet van middelen en capaciteit.</p>
	<p>5. U ziet graag dat Holland Rijnland de gemeenten nog meer helpt in de lobby naar de diverse mogelijkheden die het Rijk en Provincie bieden om onze ambities te vervullen. U noemt daarbij een aantal voorbeelden waarop lobby gevoerd kan worden, zoals bedrijventerreinen, verbetering van mobiliteit waaronder het openbaar vervoer in het landelijk gebied en het landbouwverkeer.</p>	<p>Wij denken dat op het gebied van public affairs winst te behalen valt. Wij zetten ons in voor het gericht en gecoördineerd versterken van relatienetwerken, lobby en belangenbehartiging en het opzetten van strategische communicatie richting verschillende doelgroepen. Dit doen wij voor de door u van belang geachte opgaven zoals in het werkprogramma beschreven en de daaruit volgende projecten.</p>
	<p>6. U geeft aan dat voor een landelijke gemeente als Kaag en Braassem van belang is dat de noodzaak voor meer mogelijkheden voor woningen aan de randen van de kernen wordt benadrukt, specifiek voor de leefbaarheid en voorzieningen in de kernen. U ziet graag dat dit een prominente rol krijgt in de op te stellen Landschapsstrategie.</p>	<p>De landschapsstrategie gaat ook uit van vitale kernen in het rijke landschap dat we als Holland Rijnland kennen. Beperkte landschappelijke verstedelijking zien we als een mogelijkheid voor een gezond toekomstperspectief voor het landelijke gebied, waarbij we wel de grote verstedelijkingsopgave in de zgn. Stedelijke as willen accommoderen.</p>

	7. In de aanpak voor de Regionale Energiestrategie ziet u graag een integrale benadering met andere ruimtelijke opgaven. U vraagt daarnaast ruimte om te verkennen wat de lokale ambities zijn van de gemeente. U geeft aan dat dit voor meer draagvlak zorgt in de gemeente, het de afstand tot de regio verkleint en richting geeft voor lokaal beleid.	Momenteel wordt een procesplanning uitgewerkt voor duurzame opwek via ruimte en zon. Gezien alle moties en amendementen op de Regionale Energie Strategie en de nieuwe collegeprogramma's, is de insteek om de komende periode eerst lokale plannen voor opwek te maken. En die te bespreken in een (doorlopende) regionale dialoog. Daarbij zien we ook een sterke relatie tussen ruimte en energie. In de bijlage van het werkprogramma is onder het thema Energie hierover een actie opgenomen: duurzame opwek energie.
	8. U plaatst een opmerking bij de opname van de Drechtdoorsteek in het werkprogramma. U denkt niet dat dit project op dit moment prioriteit van Holland Rijnland moet krijgen in het werkprogramma.	Projecten waar gemeenten in Holland Rijnland verband mee aan de slag willen worden in goed onderlinge afstemming met elkaar bepaald. We nemen uw zienswijze over de Drechtdoorsteek mee in de gesprekken.
	9. U ziet Holland Rijnland graag een lobby voeren richting de provincie dat erfgoedlijnen waardevol zijn maar niet zaligmakend. U geeft aan dat het zou goed zijn te pleiten voor een éxtra erfgoedlijn: Duurzame Tuinbouw.	Holland Rijnland voert een lobby richting de provincie o.a. over het belang van erfgoed voor de kwaliteit van de fysieke leefomgeving in de regio. Samen met gemeenten voert HR lobby voor het werven van subsidies om gemeentelijke en regionale ambities in het landschap te realiseren.
4. Katwijk	1. U verzoekt ons om blijvend aandacht te hebben voor het terugdringen van de wachtlijsten in de jeugdhulp, expliciet op te nemen.	Door colleges en raden is in 2021 besloten de inkoop van jeugdhulp onder te brengen bij een nieuwe gemeenschappelijke regeling Service Organisatie Zorg (SOZ). Per 1 januari 2023 treed dit in werking en is Holland Rijnland niet meer belast met de inkoop van de jeudhulp.
	2. Daarnaast gaat u ervanuit dat Holland Rijnland alle huidige taken met betrekking tot het thema Maatschappij blijft uitvoeren, ook de taken die niet expliciet in het werkprogramma zijn opgenomen.	Op het gebied van maatschappij heeft Holland Rijnland een aantal uitvoeringstaken, te weten: het regionaal bureau leerrecht, regiotaxi en regionale urgentiecommissie. Daarnaast verzorgen wij met de bestuurlijke commissie Maatschappij een bestuurlijk platform voor afstemming van regionale vraagstukken in het sociaal domein. De rol van Holland Rijnland op het gebied van Maatschappelijke Zorg, laaggeletterdheid en arbeidsmarktbeleid wordt samen met gemeenten uitgewerkt. Belangrijk doel hierbij is om de uitvoering van de taken door Holland Rijnland slimmer en efficiënter te organiseren, passend bij de verantwoordelijkheden en bevoegdheden van alle betrokken partijen.
	3. U geeft aan graag te zien dat een Regionaal Investeringsfonds 2.0 wordt ingesteld om de kans op cofinanciering vanuit de provincie, het Rijk en Europa te vergroten.	Holland Rijnland deelt deze ambitie. We werken aan een aantal gebiedsgerichte uitvoeringsprogramma's voor de regio. Deze zullen in de komende periode aan het Algemeen Bestuur en de raden worden voorgelegd. Daarbij hoort een investeringsstrategie om deze projecten te financieren.

	4. U geeft aan dat bij het ontstaan van dit werkprogramma nog nauwelijks sprake was van het begrip 'energiearmoede'. U vraagt om in de definitieve versie hier aandacht aan te besteden en om te identificeren op welke punten we elkaar kunnen versterken binnen de regio.	Ten tijde van het schrijven van het werkprogramma was nog niet duidelijk welke gevolgen de oorlog in Oekraïne heeft op inwoners van Holland Rijnland. Inmiddels is duidelijk dat ook inwoners van Holland Rijnland kampen met energiearmoede. We zullen deze ontwikkeling opnemen in de tekst. In het ondersteuningsprogramma van de RES wordt tot nu toe nog niet specifiek ingezet op energiearmoede. Dit onderwerp is zeker actueel en vraagt een integrale aanpak. Daarom zullen wij dit onder de aandacht brengen bij het ondersteuningsprogramma, bij de uitvoeringslijn energiebesparing.
	5. Omdat de (maatschappelijke) veranderingen snel kunnen gaan, vindt Katwijk het belangrijk dat het werkprogramma van Holland Rijnland zodanig flexibel en wendbaar kan en zal zijn dat Holland Rijnland ook de mogelijkheid heeft om daadwerkelijk in te spelen op toekomstige ontwikkelingen. U hoopt dat in de definitieve versie van het Werkprogramma de activiteiten en de beoogde resultaten verder kunnen worden geconcretiseerd.	De komende bestuursperiode zetten wij stappen om van strategie naar realisatie toe te werken. Het portfolio van investeringsprojecten en benodigde financiering wordt opgesteld. Bij de invulling van de investeringsprojecten bent u vertegenwoordigd via het Algemeen Bestuur.
	6. In het hoofdstuk "Groen en blauw" op pagina 19 staat: .. Daarnaast zorgen stikstofdepositie en CO2-uitstoot voor natuurbeschadiging. U geeft aan dat dit niet correct is: in deze zin zou natuurbeschadiging vervangen moeten worden door verschraling.	In de tekst wordt bedoeld dat de biodiversiteit door stikstofdepositie en CO2 uitstoot omlaag gaat en dat daardoor de natuur beschadigd wordt. De tekst zal op dit punt worden verduidelijkt en aangepast dat de natuur (biodiversiteit) verschaald door stikstofdepositie en CO2 uitstoot.
	7. U onderstreept het belang van een goed werkende Regiotaxi voor kwetsbare inwoners. U geeft aan dat verbetering van de Regiotaxi ten opzichte van afgelopen jaren gewenst is.	Wij delen uw mening ten aanzien van de noodzakelijke kwaliteitsverbetering van de Regiotaxi. In het nieuwe contract dat per 1 januari 2023 ingaat zijn aanvullende eisen opgenomen om hiervoor te zorgen. Wij zullen hier het vervoer hierop monitoren en zonodig de vervoerder hierop aanspreken.
	8. U wenst een ondertunneling van de N206 voor Katwijk op termijn.	De wens voor ondertunneling op termijn voor Katwijk zal in de onderzoeksfase van eventueel nieuw aan te leggen infrastructuur worden opgenomen. Al dan niet in de vorm van een Maatschappelijke Kosten en Baten Analyse.
5. Leiden	1. U steunt het Werkprogramma 2022-2026 en u ziet geen belemmering om het Werkprogramma door het Algemeen Bestuur van Holland Rijnland vast te laten stellen	Waarvan akte.

	2. U stelt als zienswijze op het werkprogramma dat Holland Rijnland concrete doelstellingen voor groen opstelt, die recht doen aan de grote ambities die Holland Rijnland op dit vraagstuk heeft	Holland Rijnland stelt momenteel een Landschapsstrategie op waarin wordt aangegeven hoe omgegaan kan worden met grote groen (gerelateerde) opgaven zoals het vergroten van biodiversiteit, zoetwateropslag en klimaatadaptatie en onderwerpen zoals landbouwtransitie, bodemdaling en verzilting.
	3. Naast Groen in het algemeen, vraagt u Holland Rijnland zich te richten op de verbetering van biodiversiteit en het vergroten van natuurherstel.	Holland Rijnland zet zich in om de biodiversiteit en natuurherstel te vergroten door deze opgaven mee te nemen in klimaat- en wateropgaven en landbouwtransitie.
	4. U wenst om in de bestuuropdracht Schiphol op te nemen dat Holland Rijnland zich focust op de noodzakelijke krimp van Schiphol en daarin een voortrekkersrol vervult voor Zuid-Hollandse partijen.	Holland Rijnland zal de gemeenten op een pragmatische wijze helpen in dit strategische dossier, waarbij met name de ondersteuning gelegen is op de regionale belangen die er spelen rondom Schiphol en het luchtvaart dossier. Dat betreffen zaken als vermindering overlast als ook het benutten van de economische spin off die de regio kent met dit dossier. Holland Rijnland gaat niet over de krimp van Schiphol, maar zet zich in op het tegengaan van luchtvaarthinder. De communicatie- en samenwerkingslijnen verlopen via de bestaande overlegstructuren van de Bestuurlijke Regie Schiphol (zowel in Zuidwest als Groene Hart), alwaar de betrokken gemeenten reeds onderdeel van uit maken.
6. Leiderdorp	1. U roept op om in de woonparagraaf nader uit te werken hoe Holland Rijnland bijdraagt om de woningbouw te versnellen en op welke manier de doorstroming wordt bevorderd.	In de Regionale Woonagenda en Huisvestingsverordening die beiden worden opgesteld, en beoogd worden vastgesteld in juni 2023, komen deze punten verder aan bod.
	2. De regio Holland Rijnland heeft de ambitie om in 2050 energieneutraal te zijn. In de Regionale Energie Strategie 1.0 (RES 1.0), zoals is vastgesteld, hebben de samenwerkende gemeenten afspraken gemaakt over hoe we in 2050 een energieneutrale regio kunnen worden. Niet alleen de gemeenten, maar ook voor Holland Rijnland ziet u hierin een stimulerende en faciliterende rol weggelegd. U vraagt hoe Holland Rijnland hier tegenaan kijkt en wat u hiervan terugziet in de praktijk. U geeft aan benieuwd te zijn naar wat Holland Rijnland kan bijdragen in (stimulering van) alternatieve en/of innovatieve oplossingen. U vraagt wat u concreet kunt verwachten de komende vier jaar en welke stappen we gaan zetten. U geeft aan dat niet terug te lezen in het werkprogramma. U ziet graag een concretisatie waaruit op te maken valt dat we flinke stappen blijven maken in de uitvoering van onze ambitie. De RES 2.0 lijkt u een geschikt instrument om een concretiseringslag aan te brengen in de uitvoering.	De samenwerkende partners in de Regionale Energie Strategie (RES) zijn de 13 gemeenten, de waterschappen en de provincie. Dat zijn ook de overheden waarbinnen besluitvorming plaats heeft gevonden. Zowel de omgevingsdiensten als Holland Rijnland zijn als samenwerkingsverband faciliterend aan uitwerking en uitvoering van de RES. De rol van Holland Rijnland binnen de RES: kassier (geldstromen van rijk en partners vormen het RES budget), opdrachtgever van externe partijen en de inbreng van de programmacoördinator. De RES organisatie Holland Rijnland bestaat uit een programmacoördinator, een programma secretaris, een procesadviseur en trekkers van de uitvoeringslijnen/werkgroepen. Stimulering van alternatieve en innovatieve oplossingen vindt onder andere plaats binnen deze werkgroepen. De activiteiten zijn vastgelegd in het Ondersteuningsprogramma RES. Het tempo van energietransitie wordt bepaald door de gemeenten en provincie.

	<p>3. U ziet bij de nadere uitwerking graag een concretisering van de projecten en concreterisering van welke ondersteuning Holland Rijnland de gemeenten kan bieden. U noemt voorbeelden als expertise en capaciteit. U vraagt eerst om inzage in de financiële impact van dit werkprogramma voordat u daadwerkelijk uw deelname aan de uitvoering kunt toezeggen.</p>	<p>De komende bestuursperiode zetten wij stappen om van strategie naar realisatie toe te werken. Het portfolio van investeringsprojecten wordt opgesteld, met aandacht voor de benodigde financiering en expertise.</p>
	<p>4. U geeft aan dat de inwerkingtreding van de vernieuwde Wet Gemeenschappelijke Regelingen Holland Rijnland verplicht iets op te nemen over de rol van de regio ten aanzien van burgerparticipatie. U kijkt met belangstelling uit naar (een voorstel) hoe Holland Rijnland invulling gaat geven aan deze rol.</p>	<p>Het proces tot implementatie van de wetwijziging en de gevolgen voor de gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland wordt opgestart. Hierover komt op korte termijn meer informatie over beschikbaar. Het Algemeen Bestuur wordt betrokken bij de aanpassingen van de regeling.</p>
7. Lisse	<p>1. De raad stemt in met het werkprogramma Holland Rijnland 2022-2026 maar wil enkele kanttekeningen plaatsen.</p>	<p>Waarvan akte.</p>
	<p>2. Over de financiële impact van het werkprogramma geeft u aan dat projecten eerst uitgewerkt moeten zijn om daarna de financiering erbij te zoeken. En u wijst ons op het belang om alert te blijven op subsidiemogelijkheden van derden.</p>	<p>Bij de realisatie van het werkprogramma werken we vanuit de inhoud. Op basis van proposities wordt inzichtelijk gemaakt wat de benodigde financiën zijn. Wij hebben oog voor subsidiemogelijkheden van derden en zorgen samen met de gemeenten dat de mogelijkheden benut worden.</p>
	<p>3. U geeft aan dat het opstellen van een economische profiel voor Holland Rijnland u een logische stap lijkt, maar u vraagt daarover op welk niveau dit uitgewerkt wordt en of dit toegevoegde waarde heeft. Denkend aan de schalen Holland Rijnland, subregio's en/of thema's zoals biosciense.</p>	<p>Het opstellen van een Holland Rijnland agenda voor Economie en Brede Welvaart kan inderdaad helpen bij het aansluiten bij provinciale en landelijke agenda's en bijbehorende middelen. Het Algemeen Bestuur en de raden worden betrokken.</p>
	<p>4. Ook vraagt u een nadere duiding op het toevoegen van 20.000 nieuwe banen in de Rijn- en Veenstreek en Duin- en Bollenstreek, bijvoorbeeld over de verhouding tussen de twee subregio's.</p>	<p>Het is noodzakelijk om naast de woningbouw opgave ook te werken aan meer werkgelegenheid. We zijn immers een regio waar mensen wonen én werken. Ook zien we dat de economische groei achterblijft door personeelstekorten. Over de verhouding tussen de subregio's is op dit moment nog weinig te zeggen, maar het streven is om economische ontwikkeling breed in de regio te stimuleren.</p>
	<p>5. U vraagt om de acties in de bijlage onder het thema Economie terug te laten komen in de tabel op p.28 van het werkprogramma.</p>	<p>De tabel op pagina 28 betreft voorbeelden van mogelijke investeringsprojecten. Onze activiteiten op het thema Economie komen terug in figuur 4.1 op pagina 25 van het werkprogramma.</p>
	<p>6. U vraagt om een nadere duiding bij 'het waken over waardevolle landschappen' op pagina 8 en vraagt of hier activiteiten aan verbonden zijn.</p>	<p>Een nadere duiding volgt onder andere uit de landschapsstrategie.</p>

	7. In de bijlage is onder thema Ruimte actie 7 benoemd (landsschapsstrategie). U vraagt waarom de actie niet (ook) onder het thema groen valt?	De landsschapstrategie gaat over het brede toekomstperspectief van het landelijk gebied. Hierbij gaat het dus ook om bereikbaarheid, economie, leefbaarheid in brede zin, wonen en groene thema's als klimaatadaptatie en natuurherstel. Aangezien het een integraal vraagstuk is, is het onder thema Ruimte geplaatst.
	8. In de bijlage onder thema Groen worden onder actie 10 projecten genoemd onder het huidige Groen programma. U vraagt om de reden achter het feit dat er geen projecten worden genoemd die in voorbereiding zijn.	Onder actie 10 van de bijlage staat dat het Groenprogramma medio 2023 wordt geëvalueerd. Op basis van die evaluatie kunnen we beter duiden of het Groen programma doorgang vindt en zo ja, welke projecten uitgevoerd kunnen worden en welke middelen daarvoor nodig zijn.
	9. U vraagt om een nadere duiding over de rol van Holland Rijnland in het project uitvoeringsprogramma Hollandse Duinen, zoals benoemd in de tabel op pagina 28.	De tabel geeft een overzicht van investeringsprojecten die nu in beeld zijn. Hoe we hier als regio concreet mee aan de slag gaan en welke rol Holland Rijnland hierin speelt en welke rol gemeenten nemen, wordt besproken op de bestuurlijke tafel. De gemeentebesturen besluiten hierover.
	10. U geeft aan dat een verwijzing naar de uitvoeringsagenda Duin en Bollenstreek en de daarin benoemde topprioriteiten ontbreekt. Ook de dwarsverbanden met deze agenda worden onvoldoende benoemd. U geeft aan dat de uitvoeringsagenda een plek dient te krijgen op schaal van Holland Rijnland.	Het Werkprogramma en de Uitvoeringsagenda Duin- en Bollenstreek zijn parallel aan elkaar opgesteld. Dwarsverbanden zijn onder andere op het gebied van mobiliteit de Maatschappelijke Kosten- Batenanalyse Noordelijke Duin- en Bollenstreek, de inzet op groen, wonen en economie. Bij het opstellen van de gebiedsgericht uitvoeringsprogramma's voor Holland Rijnland zullen wij de topprioriteiten van de Duin- en Bollenstreek nog nadrukkelijker meenemen.
8. Nieuwkoop	1. De raad spreekt waardering uit voor de helder beschreven koers met de regionale ambities.	Waarvan akte.
	2. U geeft aan benieuwd te zijn naar hoe de werkvorm gebiedsgericht te werken vorm gaat krijgen. U geeft aan dat het verstandig is om de nieuwe werkvorm tijdig te evalueren en, indien nodig, aan te passen aan de bevindingen.	Het werkprogramma 2022-2026 biedt inzicht in de eerste contouren van het gebiedsgericht werken. Aan de hand van gebiedsgerichte uitvoeringsprogramma's gaan we concreet met het gebiedsgericht werken aan de slag, voor de verstedelijkingsas, de Duin- en Bollenstreek en het landelijk gebied.
	3. U geeft aan dat ondanks het feit dat programma's gericht zijn op een specifiek gebied, zijn ontwikkelingen van invloed op meerdere programma's. U vraagt om een toelichting op hoe wij zorgdragen voor een juiste informatiestroom tussen de verschillende gebiedsgerichte programma's.	Zoals in het werkprogramma 'Holland Rijnland 2022-2026' is beschreven, is na de gemeenteraadsverkiezingen de vergaderstructuur in Holland Rijnland tegen het licht gehouden. Hierover zijn diverse gesprekken gevoerd in de regio met griffiers, wethouders en burgemeesters. Deze vergaderstructuur biedt ruimte om naast in de commissies ook in gebiedsgerichte coalities met elkaar samen te werken en waken we voor samenhang in de regio.
	4. Ook vraagt u om samenwerking met andere overheden en andere gebiedsprocessen, zodat onderwerpen of projecten niet onnodig dubbel worden uitgevoerd. U noemt daarbij het voorbeeld van de NOVEX Groene Hart.	Samenwerking met andere overheden en andere gebiedsprocessen is onderdeel van ons dagelijks werk. Het voorkomen van dubbelingen heeft reeds onze aandacht.

	5. U geeft aan graag te zien dat de regionale versterking van public affairs ook kan ondersteunen in de lokale of gebiedsgerichte lobby. Ook vraagt u om actief in te zetten op het binnenhalen van subsidies, ook in ondersteuning van lokale gemeenten.	Wij denken dat op het gebied van public affairs winst te behalen valt. Wij zetten ons in voor het gericht en gecoördineerd versterken van relatienetwerken, lobby en belangenbehartiging en het opzetten van strategische communicatie richting verschillende doelgroepen. Dit doen wij voor de door u van belang geachte opgaven zoals in het werkprogramma beschreven en de daaruit volgende projecten. We ondersteunen gemeenten bij de ontwikkeling van nieuwe financiële instrumenten, zoals subsidies vanuit de provincie, het Rijk en Europa.
	6. U geeft aan dat u de bereikbaarheid onvoldoende terug vindt komen in het gebiedsprogramma 'toekomstbestendig landelijk gebied'. Graag ziet u dat het thema (duurzame) mobiliteit in het programma toekomstbestendig landelijk gebied wordt opgenomen, zoals dit ook wordt benoemd in de andere programma's. In het bijzonder de doorstroom verbeteren van de provinciale weg N231, ook in aansluiting op de N201, zoals is opgenomen in de Regionale Strategie Mobiliteit.	Onderzoek naar de mogelijkheden om doorstroom verbeteren van de N231 zal worden opgenomen in het gebiedsgerichte uitvoeringsprogramma. Voor de aansluiting op de N201 zijn wij echter ook afhankelijk van de provincie Noord-Holland.
	7. U vraagt nadrukkelijk om duurzame mobiliteit regio breed op te pakken. Bijvoorbeeld door in pilots of bij vormen van deelmobiliteit niet alleen te kijken naar kansrijke gebieden, maar juist de combinatie te leggen tussen stad en landelijk gebied, passend bij de in de Regionale Strategie Mobiliteit benoemde ambitie 'schoner, slimmer, anders'.	Binnen de uitwerking van de RES functioneert een werkgroep Duurzame Mobiliteit, hierin is het afgelopen paar jaar nadrukkelijk aandacht gegeven aan deelmobiliteit en de uitrol van de laadpalenstructuur voor elektrische voertuigen. Dit blijft onze aandacht houden. De werkzaamheden van de RES, en daarmee duurzame mobiliteit, worden de komende maanden verder geconcretiseerd in het Ondersteuningsprogramma RES 2023.
	8. Als volgende aanvulling op het werkprogramma noemt u dat er meer aandacht komt voor een breder opleidingsaanbod, gericht op de economie van de toekomst.	We willen graag de koppeling tussen onderwijs en arbeidsmarkt versterken. Dit nemen we mee in het opstellen van een economische agenda voor Holland Rijnland. Zo liggen er in de toekomst kansen om het onderwijs te verbreden, bijvoorbeeld gekoppeld aan de groen/blauwe hub in Alphen aan den Rijn, of in de vorm van een Centrum voor Innovatief Vakmanschap (CiV) waarin onderwijs en de praktijk samenkomen.
	9. Ook ziet u graag een meer prominente plaats voor de brede welvaart van onze inwoners, en dan specifiek aandacht voor het welzijn en de gezondheid van onze inwoners. U praat hier graag met ons over door via de vertegenwoordigers van de raad in het Algemeen Bestuur.	Holland Rijnland werkt aan de brede welvaart van onze inwoners. Leefbaarheid en welbevinden staan daarin centraal. Onze ruimtelijke en economische activiteiten zijn erop gericht om die te verbeteren. Ook in bijeenkomsten van Holland Rijnland heeft brede welvaart een prominente rol.
9. Noordwijk	1. De raad is het eens met het werkprogramma 2022-2026 op hoofdlijnen.	Waarvan akte.

	<p>2. U vraagt ruimte om bij te sturen in het geval zaken verder uitgewerkt zijn en meer zicht is op de impact van de gemaakte keuzes.</p>	<p>U wordt bij de verdere uitwerking van de gebiedsgerichte uitvoeringsprogramma's betrokken. Bij de vorming van de investeringsprojecten bent u vertegenwoordigd via het Algemeen Bestuur. Daarnaast heeft u vanuit uw budgetrecht en kaderstellendrecht ruimte om bij te sturen.</p>
	<p>3. Noordwijk valt binnen twee gebieden: Stedelijke as en Duin- en Bollenstreek. U vraagt ons om aandacht te hebben voor een integrale aanpak, omdat in het werkprogramma afzonderlijke projecten en activiteiten worden benoemd.</p>	<p>De integrale aanpak borgen wij door middel van onze nieuwe vergaderstructuur, waarbij we naast de zeven commissies op inhoud, ook ruimte bieden voor gebiedsgericht werken. Bijvoorbeeld om in coalities rondom een bepaalde opgave of gebied samen te werken.</p>
	<p>4. U zou in het werkprogramma concreter terug willen zien welke stappen Holland Rijnland gaat nemen om de integrale gebiedsontwikkeling in de Duin- en Bollenstreek te ondersteunen.</p>	<p>Welke concrete stappen Holland Rijnland gaat nemen voor de integrale gebiedsontwikkeling in de Duin- en Bollenstreek, verwachten wij terug te zien in de uitwerking van de gebiedsgerichte uitvoeringsprogramma's. De komende bestuursperiode zetten wij stappen om van strategie naar realisatie toe te werken. Het portfolio van investeringsprojecten en benodigde financiering wordt opgesteld.</p>
	<p>5. U vraagt om aandacht te hebben voor de forse woningbouwopgave in relatie tot de capaciteit van onze infrastructuur. En daarbij te overwegen om adequate infrastructuur te koppelen als randvoorwaarde aan de woningbouwambities (eerst bewegen, dan bouwen).</p>	<p>Zoals bekend worden na het besluit van de Staten van Provincie Zuid-Holland forse stappen gezet in de uitvoering van de Mobiliteitsopgave Noordelijke Duin- en Bollenstreek. Hierin zijn een aantal corridors en thema's benoemd die worden opgepakt en waarvoor op dit moment circa 60 miljoen euro beschikbaar is. Tevens is er extra aandacht voor de doorfietspaden.</p>
	<p>6. U geeft aan dat een sterk economisch profiel voor de regio in nauwe afstemming met de Economische Agenda van de Duin en Bollenstreek moet gaan met topprioriteiten als greenport, kennisintensieve maakindustrie en toerisme.</p>	<p>Voor het opstellen van het economische profiel van de regio kijken we naar wat er lokaal en subregionaal al is opgesteld. Die input nemen we integraal op in onze werkwijze om te komen tot een regionaal economisch profiel. Het doel is om een aanvullend profiel voor het regionale niveau op te stellen, zonder dat er lokale of subregionale prioriteiten ondergesneeuwd raken.</p>
	<p>7. U vraagt om specifieke aandacht voor de bewaking van integraliteit. U geeft aan dat de belangen van verschillende ruimtevragers integraal gewogen en beoordeeld dienen te worden.</p>	<p>Het gebiedsgericht werken helpt ons om de integraliteit te kunnen bewaken, door met een brede blik te kijken naar de verschillende opgaven en daarmee naar de belangen van verschillende ruimtevragers. In het dagelijks werk van Holland Rijnland hebben we hier oog voor.</p>
	<p>8. U geeft aan dat de ruimtelijke thema's de boventoon voeren in het werkprogramma. U vraagt in hoeverre de activiteiten uit het werkprogramma bijdragen aan de leefbaarheid en het welbevinden van onze inwoners.</p>	<p>Holland Rijnland werkt aan de brede welvaart van onze inwoners. Leefbaarheid en welbevinden staan daarin centraal. Onze ruimtelijke en economische activiteiten zijn erop gericht om die te verbeteren. Ook in bijeenkomsten van Holland Rijnland heeft brede welvaart een prominente rol.</p>

	9. U vraagt om blijvende aandacht voor het terugdringen van de wachtlijsten in de jeugdhulp en dit ook als zodanig op te nemen.	Door colleges en raden is in 2021 besloten de inkoop van jeugdhulp onder te brengen bij een nieuwe gemeenschappelijke regeling Service Organisatie Zorg (SOZ). Per 1 januari 2023 treed dit in werking en is Holland Rijnland niet meer belast met de inkoop van de jeugdhulp.
10. Oegstgeest: zienswijze wordt vastgesteld op 15 december.	1. U heeft met waardering kennisgenomen van het conceptwerkprogramma van Holland-Rijnland en u ziet hierin een goede basis voor wederom een nieuwe periode van vruchtbare samenwerking met en voor de regio, zowel op strategisch niveau als de uitvoering van overheidstaken.	Waarvan akte.
	2. U onderschrijft de analyse dat tegenwicht vanuit Holland-Rijnland gewenst is over de toekomstige ontwikkeling van Schiphol, gelet op woonkwaliteit, volksgezondheid, natuur en beperkingen voor ruimtelijke ontwikkelingen als wonen. U ziet een concrete invulling van deze opdracht graag tegemoet.	Holland Rijnland zal de gemeenten op een pragmatische wijze helpen in dit strategische dossier, waarbij met name de ondersteuning gelegen is op de regionale belangen die er spelen rondom Schiphol en het luchtvaart dossier. De communicatie- en samenwerkingslijnen verlopen via de bestaande overlegstructuren van de Bestuurlijke Regie Schiphol (zowel Zuidwest als Groene Hart), alwaar de betrokken gemeenten reeds onderdeel van uit maken.
	3. U maakt zich enige zorgen over de zoetwatervoorziening op lange termijn in de regio, mede gelet op recente berichtgevingen. Graag ontvangt u onze zienswijze op deze problematiek en de (potentiële) rol van Holland-Rijnland.	Holland Rijnland zal samen met waterschappen, provincie's en waterleidingbedrijven de mogelijkheden verkennen o.a. naar het vergroten van het volume van het waternetwerk en het verhogen van het grondwaterpeil (als onderdeel van de landbouwtransitie).
	4. U geeft aan dat het regionale investeringsfonds afgerond wordt en loopt tot 2023. De middelen zijn grotendeels uitgegeven en de projecten zijn vergevorderd. U heeft graag dialoog over de condities en termijn van afronding en sluiting van dit fonds.	Het Regionaal Investeringsfonds heeft voor de uitvoering van de projecten de tijd tot 1 januari 2028. Gemeenten dragen in 2024 voor het laatst bij aan het Regionaal Investeringsfonds. Over de condities en de termijn van afronding en sluiting van dit fonds per 31 december 2027, zijn afspraken opgenomen in de Beheersverordening Regionaal investeringsfonds Holland Rijnland, te vinden via onze website onder Verordeningen en Regelingen.

	<p>5. U begrijpt dat regionale ambities middelen vergen en u onderschrijft het belang van toekomstige, gezamenlijke investeringen in de regio en het multipliereffect dat Holland Rijnland daarin heeft bewerkstelligd en kan bewerkstelligen op verschillende gebieden. U geeft aan dat gemeentefinanciën onder druk staan en keuzes noodzakelijk zijn. Daarom stelt u nadrukkelijk dat voor goede plannen bereidheid bestaat middelen te vinden, maar niet dat plannen bij middelen gezocht moet worden.</p>	<p>Bij de realisatie van het werkprogramma werken we vanuit de inhoud. Op basis van proposties wordt inzichtelijk gemaakt wat de benodigde financiën zijn. Wij hebben oog voor subsidiemogelijkheden van derden en zorgen samen met de gemeenten dat de mogelijkheden benut worden.</p>
	<p>6. Graag blijft u met de andere deelnemende raden en het bestuur van Holland Rijnland in gesprek hoe de recente wijzigingen in de Wgr deze samenwerking kan faciliteren.</p>	<p>Het proces tot implementatie van de wetswijziging en de gevolgen voor de gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland wordt opgestart. Hierover komt op korte termijn meer informatie over beschikbaar. Het Algemeen Bestuur wordt betrokken bij de aanpassingen van de regeling.</p>
	<p>7. Technische vraag: Waarom is de kantorenmonitor jaarlijks? De gemeenteraad heeft de voorkeur voor een lagere frequentie.</p>	<p>De afspraak om jaarlijks de kantorenmonitor te maken stamt uit het verleden. Gezien de beperkte kantoorruimte in de regio is het belangrijk om frequent te monitoren, zodat de ontwikkelingen en knelpunten goed in beeld zijn. We zijn bereid om het voorstel voor een lagere monitor frequentie ambtelijk te bespreken.</p>
	<p>8. Technische vraag: Kan de monitor op het niveau van de Leidse Regio plaatsvinden in plaats van op het niveau van Holland Rijnland?</p>	<p>Holland Rijnland zet een opdracht uit voor alle gemeenten in de regio. Het is inefficiënt om de monitor uitsluitend op het niveau van de Leidse Regio te laten plaatsvinden, dit vereist namelijk een extra monitor voor de gemeenten uit de Duin- en Bollenstreek en de Rijn- en Veenstreek. Daarmee gaat het schaalvoordeel verloren en lopen de kosten op. Het is wel mogelijk om op basis van de cijfers uit de kantorenmonitor zelfstandig een beeld te vormen van de situatie in de Leidse Regio.</p>
	<p>9. Technische vraag: Kan de evaluatie groen op het niveau van de Leidse regio gedaan worden?</p>	<p>Het is wenselijk om de evaluatie voor het hele gebied (oud Holland Rijnland gemeenten) te doen omdat zowel Katwijk als Teylingen deel uitmaakt van de Leidse Ommelanden als van de Duin en Bollenstreek. Het is daardoor lastig om precies per subregio te evalueren, maar het is niet onmogelijk.</p>

	10. Technische vraag: Wat is de stand van zaken met betrekking tot de RES? En het is onduidelijk wie de regie hierover heeft? Holland Rijnland of de provincie?	De RES 1.0 is in de zomer van 2021 ter besluitvorming gelegd bij alle 13 gemeenten, de provincie en het hoogheemraadschap. Daar zijn moties en bedenkingen uit gekomen. Vervolgens hebben er in het voorjaar van 2022 lokale verkiezingen plaats gevonden, waarna in sommige gevallen ook in de college akkoorden uitspraken zijn gedaan over de RES. De RES partners zijn momenteel in gesprek met elkaar over de uitwerking van de RES, met name op het gebied van duurzame opwek via zon en wind. De regie hierover ligt bij alle RES partners. De bal ligt momenteel bij de gemeenten om de in de RES gestelde ambities uit te werken in lokale plannen. Dat is in veel gemeenten nog niet gebeurd.
11. Teylingen	1. De raad stemt in met het werkprogramma Holland Rijnland 2022-2026 maar wil enkele kanttekeningen plaatsen.	Waarvan akte.
	2. Over de financiële impact van het werkprogramma geeft u aan dat projecten eerst uitgewerkt moeten zijn om daarna de financiering erbij te zoeken. En u wijst ons op het belang om alert te blijven op subsidiemogelijkheden van derden.	Bij de uitwerking van het werkprogramma werken we vanuit de inhoud. Op basis van proposities wordt inzichtelijk gemaakt wat de benodigde financiën zijn. Wij hebben oog voor subsidiemogelijkheden van derden en zorgen samen met gemeenten dat de mogelijkheden worden benut.
	3. U geeft aan dat het opstellen van een economische profiel voor Holland Rijnland u een logische stap lijkt, maar u vraagt daarover op welk niveau dit uitgewerkt wordt en of dit toegevoegde waarde heeft. Denkend aan de schalen Holland Rijnland, subregio's en/of thema's zoals biosciense.	Het opstellen van een Holland Rijnland agenda voor Economie en Brede Welvaart kan inderdaad helpen bij het aansluiten bij provinciale en landelijke agenda's en bijbehorende middelen. Het Algemeen Bestuur en de raden worden betrokken.
	4. Ook vraagt u een nadere duiding op het toevoegen van 20.000 nieuw banen in de Rijn- en Veenstreek en Duin- en Bollenstreek, bijvoorbeeld over de verhouding tussen de twee subregio's.	Het is noodzakelijk om naast de woningbouw opgave ook te werken aan meer werkgelegenheid. We zijn immers een regio waar mensen wonen én werken. Ook zien we dat de economische groei achterblijft door personeelstekorten. Over de verhouding tussen de subregio's is op dit moment nog weinig te zeggen, maar het streven is om economische ontwikkeling breed in de regio te stimuleren.
	5. U vraagt om de acties in de bijlage onder het thema Economie terug te laten komen in de tabel op p.28 van het werkprogramma.	De tabel op pagina 28 betreft voorbeelden van mogelijke investeringsprojecten. Onze activiteiten op het thema Economie komen terug in figuur 4.1 op pagina 25 van het werkprogramma.
	6. U vraagt om een nadere duiding bij 'het waken over waardevolle landschappen' op pagina 8 en vraagt of hier activiteiten aan verbonden zijn.	Een nadere duiding volgt onder andere uit de landschapsstrategie.

	7. In de bijlage is onder thema Ruimte actie 7 benoemd (landsschapsstrategie). U vraagt waarom de actie niet (ook) onder het thema groen valt?	De landsschapstrategie gaat over het brede toekomstperspectief van het landelijk gebied. Hierbij gaat het dus ook om bereikbaarheid, economie, leefbaarheid in brede zin, wonen en groene thema's als klimaatadaptatie en natuurherstel. Aangezien het een integraal vraagstuk is, is het onder thema Ruimte geplaatst.
	8. In de bijlage onder thema Groen worden onder actie 10 projecten genoemd onder het huidige Groen programma. U vraagt om de reden achter het feit dat er geen projecten worden genoemd die in voorbereiding zijn.	Onder actie 10 van de bijlage staat dat het Groenprogramma medio 2023 wordt geëvalueerd. Op basis van die evaluatie kunnen we beter duiden of het Groen programma doorgang vindt en zo ja, welke projecten uitgevoerd kunnen worden en welke middelen daarvoor nodig zijn.
	9. U vraagt om een nadere duiding over de rol van Holland Rijnland in het project uitvoeringsprogramma Hollandse Duinen, zoals benoemd in de tabel op pagina 28.	De tabel geeft een overzicht van investeringsprojecten die nu in beeld zijn. Hoe we hier als regio concreet mee aan de slag gaan en welke rol Holland Rijnland hierin speelt en welke rol gemeenten nemen, wordt besproken op de bestuurlijke tafel. De gemeentebesturen besluiten hierover.
	10. U geeft aan dat een verwijzing naar de uitvoeringsagenda Duin en Bollenstreek en de daarin benoemde topprioriteiten ontbreekt. Ook de dwarsverbanden met deze agenda worden onvoldoende benoemd. U geeft aan dat de uitvoeringsagenda een plek dient te krijgen op schaal van Holland Rijnland.	Het Werkprogramma en de Uitvoeringsagenda Duin- en Bollenstreek zijn parallel aan elkaar opgesteld. Dwarsverbanden zijn onder andere op het gebied van mobiliteit de Maatschappelijke Kosten- Batenanalyse Noordelijke Duin- en Bollenstreek, de inzet op groen, wonen en economie. Bij het opstellen van gebiedsgerichte uitvoeringsprogramma's voor Holland Rijnland zullen wij de topprioriteiten van de Duin- en Bollenstreek nog nadrukkelijker meenemen.
	11. U geeft aan dat een toezegging is gedaan door Holland Rijnland om het onderdeel luchtvaart(hinder) een prominente rol te geven in het uitvoeringsprogramma (werkprogramma genoemd). U vraagt om de toezegging in het werkprogramma op te nemen, aangezien deze niet terug is te vinden.	Ten tijde van de vaststelling van de Regionale Omgevingsagenda is deze toezegging inderdaad gedaan. Holland Rijnland zal de gemeenten op een pragmatische wijze helpen in dit strategische dossier, waarbij met name de ondersteuning gelegen is op de regionale belangen die er spelen rondom Schiphol en het luchtvaart dossier. De communicatie- en samenwerkingslijnen verlopen via de bestaande overlegstructuren van de Bestuurlijke Regie Schiphol (zowel Zuidwest als Groene Hart), alwaar de betrokken gemeenten reeds onderdeel van uit maken.
12. Voorschoten	1. In dit werkprogramma wordt, naast de uitvoeringstaken die bij Holland Rijnland zijn belegd, perspectief geschetst om een concreet vervolg te geven aan deze strategieën. De raad vindt het belangrijk dat ze ook in Voorschoten de effecten zien van de uitwerking van dit werkprogramma.	Waarvan akte.

	<p>2. Meer betaalbare woningen voor starters en senioren is een speerpunt voor Voorschoten. U roept ons daarom op om in de woonparagraaf uit te werken op welke manier regionaal samenwerken de woningbouw kan versnellen en op welke manier dit de doorstroming kan bevorderen, onder meer omdat er in Voorschoten een significant tekort is aan betaalbare woningen voor verschillende doelgroepen.</p>	<p>In de Regionale Woonagenda en Huisvestingsverordening die beiden worden opgesteld, en beoogd worden vastgesteld in juni 2023, komen deze punten verder aan bod.</p>
	<p>3. U constateert dat over het warmtenet vanuit Rotterdam naar Leiden niets wordt gezegd in het werkprogramma. U vraagt om concreter te formuleren wat Holland Rijnland op het gebied van de warmtetransitie kan betekenen, inclusief de inspanningen om Warmtelinq+ mogelijk te maken.</p>	<p>Binnen de RES is een Regionale Structuur Warmte (RSW) opgesteld. Warmtelinq+ vormt een belangrijk onderdeel van de regionale strategie op warmte. De uitwerking en uitvoering hiervan wordt momenteel subregionaal opgepakt, in de Leidse regio. Binnen RES Holland Rijnland (uitvoeringslijn Warmte) worden vooral de relaties gelegd tussen de subregio's (en hun verschillende bronnen) onderling. Ook worden vraag en aanbod van warmte in kaart gebracht en wordt ingespeeld op ontwikkelingen/innovaties.</p>
	<p>4. U vraagt specifiek aandacht voor de fietsveiligheid van kinderen en u vertrouwt erop dat dit een plek kan krijgen in het Regionaal programma Verkeersveiligheid. U vraagt ook onze aandacht voor het aanpakken van de knelpunten in het wegennet, hoewel het inzetten op openbaar vervoer en de fiets kansen biedt.</p>	<p>Fietsveiligheid zit volop in het Actieprogramma Verkeersveiligheid 2022-2024. Verkeersleerkrachten doen op de basisscholen van Voorschoten praktische fietsvaardigheidsoefeningen. Provincie Zuid-Holland heeft voor dit soort activiteiten 2.251.105 euro subsidie gegeven aan Holland Rijnland. Holland Rijnland besteedt onder meer in het kader van de Stedelijke As en De Maatregelen Noordelijke Duin en Bollenstreek in samenwerking met de betrokken gemeenten aandacht aan de knelpunten in het wegennet.</p>
	<p>5. U geeft aan dat de in vernieuwde Wet gemeenschappelijke regelingen verplicht staat om iets op te nemen over de rol van de regio ten aanzien van inwonerparticipatie. U kijkt met interesse uit naar het voorstel hoe Holland Rijnland als GR hier invulling aan wil geven.</p>	<p>Het proces tot implementatie van de wetswijziging en de gevolgen voor de gemeenschappelijke regeling Holland Rijnland wordt opgestart. Hierover komt op korte termijn meer informatie over beschikbaar. Het Algemeen Bestuur wordt betrokken bij de aanpassingen van de regeling.</p>
<p>13. Zoeterwoude</p>	<p>1. U onderschrijft het belang van alle thema's in het werkprogramma. Deze thema's zijn voor u belangrijk om samen met de regio op te pakken. U geeft daarnaast aandacht aan een aantal thema's.</p>	<p>Waarvan akte.</p>

	<p>2. In het kader van wonen vraagt u aandacht voor een aantal onderwerpen, die een bijdrage kunnen leveren aan het oplossen van de woningbouwopgave. Het eerste onderwerp is de bouw van tijdelijke woningen. Tijdelijke woningen kunnen een bijdrage leveren aan het oplossen van het woningtekort in de regio en de gemeente. U geeft aan dat het goed is om te kijken naar alternatieve woonvormen.</p>	<p>In de Regionale Woonagenda en Huisvestingsverordening die beiden worden opgesteld, en beoogd worden vastgesteld in juni 2023, komen deze punten verder aan bod.</p>
	<p>3. Voor wat betreft het onderzoek naar het landelijk gebied adviseert u om aan te sluiten bij de al lopende trajecten van de provincie Zuid-Holland en Rijksoverheid over het veenweidegebied, waar Zoeterwoude onderdeel van is. In deze trajecten zijn verschillende gemeenten uit de regio al bezig met het landelijk gebied. In dat kader wijst u op het Nationaal Programma Landelijk Gebied. U geeft aan hierover graag in gesprek te gaan tijdens de eerstvolgende commissievergadering Ruimte.</p>	<p>Waarvan akte.</p>
	<p>4. U vraagt extra aandacht voor de beheerders van deze groene ruimte, de agrarisch ondernemers. U geeft aan dat door alle problematiek rondom stikstof, ruimtegebrek en groenbeheer, het van belang is dat zij gezien en waar nodig gesteund worden.</p>	<p>U geeft terecht aan dat de agrarisch ondernemers een belangrijke rol spelen in het beheer van het landschap. In Holland Rijnland is ongeveer 75% van het buitengebied in handen van particulieren. Dit maakt agrariërs een essentiële partij in elke ontwikkeling die plaatsvindt in het landelijk gebied. Tegelijkertijd weten we dat het huidige landgebruik op den duur onhoudbaar wordt en dat veranderingen aanstaande zijn. Begeleiding van agrariërs om deze transities door te maken is daarin onmisbaar.</p>
	<p>5. U geeft het belang aan om te investeren in de economie. De gemeente Zoeterwoude ondersteunt daarom het opstellen van het regionale koersdocument. Voor dit regionale koersdocument vindt u het belangrijk dat er ook wordt gekeken naar bedrijventerreinen. U zou het fijn vinden als dit wordt meegenomen in het koersdocument.</p>	<p>Vanzelfsprekend worden de bedrijventerreinen meegenomen in het koersdocument economie.</p>

	<p>6. In aanvulling op de bestaande afspraken en acties in de eerder vastgestelde regionale strategie mobiliteit vraagt u om gezamenlijk aandacht te vragen voor de mogelijkheid om zwaar landbouwverkeer op N-wegen toe te staan, zoals bijvoorbeeld op de N11. U geeft aan dat het toestaan van dit verkeer tot ontlasting van de woonkernen binnen Holland Rijnland leidt en de veiligheid voor het andere verkeer binnen deze kernen vergroot.</p>	<p>In hoofdstuk vier van de Regionale Strategie Mobiliteit benoemen we de speerpunten. Over landbouwverkeer staat het volgende: "<i>vracht- en landbouwverkeer rijdt noodgedwongen veelal door dorpskernen en zorgt voor (een gevoel van) verkeersonveiligheid, barrièrewerking en geluidshinder. Tegelijkertijd brengt landbouwverkeer op de verbindende provinciale wegen in sommige gevallen doorstromingsproblemen met zich mee. Dit speelt zowel in de Rijn- en Veenstreek als in de Duin- en Bollenstreek. Door de routes van het landbouwverkeer in kaart te brengen zal in samenwerking met de sector worden gewerkt aan oplossingen die de leefbaarheid, veiligheid en bereikbaarheid verbeteren</i>". In het kader van de gebiedsgerichte uitvoeringsprogramma's zullen we hier integraal aandacht aan geven. Wij hebben echter geen uitspraak gedaan over het toestaan van landbouwverkeer op specifieke N-wegen.</p>
--	--	--